

прес-реліз, квітень 2010 р. // Поточний архів Міністерства охорони здоров'я України. – Ф. пост. зб., оп.1. – арк. 3 [Chornobyl ta zdorovia liudyny (24 roky pislia avarii na ChAES) : pres-reliz, kviten 2010 r. // Potochnyi arkhiv Ministerstva okhorony zdorovia Ukrainy. – F. post. zb., op.1. – ark. 3].

12. **Стан** здоров'я потерпілого населення України через 20 років після Чорнобильської катастрофи : стат.-аналіт. довід. У 2 ч. 2 ч / МОЗ України, МНС України, Центр медичної статистики МОЗ України. – К., 2007. – 215 с. [**Стан** zdorovia poterpiloho naseleння Ukrainy cherez 20 rokiv pislia Chornobyl'skoi katastrofy : stat.-analit. dovid. U 2 ch. 2 ch / MOZ Ukrainy, MNS Ukrainy, Tsentr medychnoi statystyky MOZ Ukrainy. – K., 2007. – 215 s.].

Надійшла до редколегії 31.08.15

УДК 35-027.21/22:341.17:006.33:324

Віталій КОГУТЮК

*Національна академія державного управління
при Президентіві України*

КРИТЕРІЇ СТАНДАРТИЗАЦІЇ УПРАВЛІННЯ ВИБОРЧИМ ПРОЦЕСОМ В УКРАЇНІ

Розглядаються проблемні питання державного управління виборчим процесом в Україні, певні його здобутки та недоліки. Аналізуючи міжнародний (зокрема, європейський) досвід на основі принципів та вимог Кодексу належної практики у виборчих справах Венеціанської комісії та інших нормативно-правових актів у рамках Ради Європи, визначаються найбільш значущі розбіжності та невідповідності вітчизняного законодавства, практики організації й проведення виборів та, зокрема, управління виборчим процесом в Україні стосовно вищезгаданих стандартів. На основі цього пропонується ряд критеріїв стандартизації державного управління виборчим процесом з метою підвищення його ефективності в цій сфері в Україні та приведення у відповідність до європейських вимог.

Ключові слова: виборчий процес, державне управління, управління виборчим процесом, принципи управління виборчим процесом, критерії стандартизації державного управління виборчим процесом.

Vitalii Kohutyuk. Criteria of standardization of the election administration in Ukraine

The main attention of this article is focused on the problematic issues of public administration of electoral process in Ukraine, some of its achievements and shortcomings. Analyzing international (particularly European) experience based on the principles and requirements of the Code of Good Practice in Electoral Matters of the Venice Commission and other regulatory acts in the framework of the Council

of Europe, it was defined the most significant differences and inconsistencies of national legislation, practices and organization of elections and particularly public administration of electoral process in Ukraine with respect to the standards, mentioned above. Based on this the author offers a number of criteria standardization of public administration of electoral process to in order to increase its effectiveness in this area in Ukraine and brought it in line with the European requirements.

Key words: electoral process, public administration, public administration of electoral process, electoral administration principles, criteria standardization of public administration of electoral process.

З утвердженням у світі загальнолюдських цінностей як базових засад побудови справедливого суспільного порядку зростає роль міжнародно-правових норм у врегулюванні внутрішньодержавних процесів. Предметом регулювання міжнародного права стають не лише питання міждержавних відносин, а й питання державного управління та правовідносин, що виникають у конкретних національних державах у зв'язку з дотриманням прав людини та громадянина.

На сьогодні питання про те, чи відповідає українське виборче законодавство та практика його застосування міжнародним виборчим стандартам, є досить актуальним. Адже Україна як демократична за формою і правова за конституційно проголошеними принципами свого існування держава просто неможлива без вільних і демократичних виборів, що відповідають загально визнаним міжнародним критеріям виборчих прав і свобод громадян, усіх учасників виборчого процесу та виборчого процесу взагалі.

Дослідження проблеми вдосконалення виборчого процесу та деякими аспектами його управління в Україні у контексті світового досвіду займається багато вчених, серед яких А. Георгіца, М. Наход, А. Савков, В. Тодика, І. Фетеску, В. Шаповал, Ю. Шемшученко та ін. Проте дослідження проблем шляхів та умов застосування загальноєвропейських стандартів управління виборчим процесом в Україні не можна вважати вичерпаними.

Мета статті – розробка основних критеріїв стандартизації управління виборчим процесом в Україні задля підвищення ефективності державного управління в цій сфері.

Ураховуючи європейські стандарти, досвід та практику управління виборчим процесом, нами виокремлено такі критерії стандартизації: 1) незалежність та політична нейтральність органів управління виборчим процесом; 2) професіоналізм та ефективність роботи органів управління виборчим процесом; 3) утворення та забезпечення функціонування виборчої гілки влади; 4) відкритість (транспарентність) виборчого процесу. Задля актуалізації розкриємо зміст кожного з критеріїв.

Важливою складовою системи управління виборчим процесом

в Україні вважаємо виборчі комісії всіх рівнів, які являють собою спеціалізовані незалежні колегіальні органи публічної влади, що формуються відповідно до виборчого законодавства, організують та забезпечують підготовку та проведення виборів. Саме тому перший із розроблених критеріїв стосується органів управління виборчим процесом.

Зауважуємо, що основні рекомендації щодо сутності, повноважень та діяльності органів управління виборчим процесом відображено в Кодексі належної практики у виборчих справах Європейської комісії за демократію через право (Венеціанська комісія) і загалом зводяться до того, що виборчий процес має забезпечуватись незалежними й неупередженими органами, які повинні складатися зі службовців, які мають належний рівень підготовки та знань у сфері виборчого права [12]. Кодекс у загальних рисах окреслює механізми забезпечення такої незалежності; усі інші питання, пов'язані з адмініструванням виборчого процесу, належать до сфери регулювання законів про вибори.

Аналіз зарубіжного законодавства, яким визначено організацію, повноваження та порядок діяльності органів управління виборчим процесом, дозволяє стверджувати, що в країнах, у яких вищі органи управління виборчим процесом наділені вагомими повноваженнями щодо організації та проведення виборів, значна увага приділяється забезпеченню такого порядку їх формування, за якого б виключалась можливість впливу на їхню діяльність органів державної влади. У тих же країнах, де обсяг повноважень відповідних органів значно зменшений, або законодавство унеможлиблює його вплив на результати виборів (через забезпечення прозорості підрахунку голосів тощо), проблема забезпечення їхньої незалежності від впливу з боку держави не є актуальною і функції таких органів покладено на центральні органи виконавчої влади.

В Україні законодавчо визначено значні можливості для впливу Центральної виборчої комісії (ЦВК), окружних (ОВК – для виборів народних депутатів України) та територіальних (ТВК – для виборів президента) виборчих комісій на хід та результати виборів. Саме тому проблема забезпечення незалежності ЦВК та інших виборчих комісій набула гострої актуальності.

Передбачений Конституцією України порядок призначення та звільнення з посад членів ЦВК зумовлює значний вплив на їх діяльність Президента України: парламент позбавлений права ініціювання кандидатур на посади членів ЦВК та припинення їхніх повноважень на посадах (відповідні повноваження зосереджено в руках глави держави) [3, п.21, ст.85]. За таких умов навряд чи можна говорити про те, що ЦВК – повністю незалежний державний орган,

який здійснює свої повноваження самостійно, незалежно від інших органів державної влади.

На нашу думку, існує два основних шляхи вирішення цієї проблеми:

- удосконалення порядку формування ЦВК;
- створення механізмів, які б унеможливили неправомірний вплив ЦВК на результати волевиявлення громадян.

Змінити існуючий порядок формування ЦВК можна, наприклад, за умови внесення змін до Конституції України як до нормативно-правового акта найвищої юридичної сили. При цьому відповідні конституційні зміни мають врегулювати саме розширення участі у формуванні ЦВК інших гілок влади, тим самим посилюючи принцип політичної нейтральності органів управління виборчим процесом. Так, у законодавстві багатьох країн закріплено положення, згідно з яким склад вищого органу в системі органів управління виборчим процесом формується главою держави, парламентом, а в окремих державах також судовою гілкою влади. Відповідно, жоден із суб'єктів формування вищого органу в системі органів управління виборчим процесом не має вирішального впливу на діяльність такого органу.

Другий варіант врегулювання проблеми незалежності ЦВК вбачаємо у створенні законодавчих механізмів, які б унеможливили неправомірний вплив цього органу на результати волевиявлення виборців. Такий підхід передбачає, зокрема, удосконалення порядку голосування, забезпечення прозорості підрахунку голосів, оптимізацію існуючого порядку оскарження рішень, дій та бездіяльності органів управління виборчим процесом. Безперечною позитивною якістю такого підходу є те, що його втілення на законодавчому рівні не потребує внесення змін до Конституції України, які потребують чіткої та узгодженої політичної волі абсолютної більшості членів парламенту.

Що стосується формування інших виборчих комісій, то запорукою забезпечення їхньої незалежності, на нашу думку, є позбавлення органів державної влади та місцевого самоврядування права участі у формуванні персонального складу таких комісій. Такий підхід уже знайшов відображення в Законі України «Про вибори народних депутатів України», згідно з яким ключову роль у формуванні окружних та дільничних виборчих комісій відведено партіям (блокам) – учасникам виборчого процесу та ЦВК [5]. Однак у положеннях інших виборчих законів – «Про вибори Президента України» [6] та «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів» [4] закріплено принципово інші підходи. А саме: відповідно до другого зі згаданих законів ТВК формуються обласними, Київською та Севастопольською міськими радами,

Верховною Радою Автономної республіки Крим за поданнями партій (блоків), зборів виборців, які висунули кандидатів у президенти. Подібний порядок формування органів управління виборчим процесом встановлено і Законом України «Про вибори депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів»: ТВК утворюються відповідними місцевими радами за поданнями сільських, селищних, міських голів, голів обласних та районних рад з урахуванням пропозицій осередків партій, громадських організацій, зборів виборців; дільничні виборчі комісії (ДВК) – сільськими, селищними, міськими, районними в місті радами (виконавчими комітетами) за поданням сільських, селищних, міських голів.

Такий порядок формування виборчих комісій під час виборів Президента України, депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів зумовлює значний вплив органів виконавчої влади та місцевого самоврядування на формування та діяльність виборчих комісій, зменшуючи тим самим рівень їхньої незалежності та неупередженості до окремих учасників виборчого процесу.

Ми вважаємо, що з метою повнішого забезпечення незалежності ТВК та ДВК з виборів глави держави, депутатів місцевих рад та місцевих голів доцільно законодавчо закріпити принцип «вертикального» формування виборчих комісій. Тобто ЦВК утворює ОВК та ТВК, а ті, у свою чергу, – ДВК (рисунок).

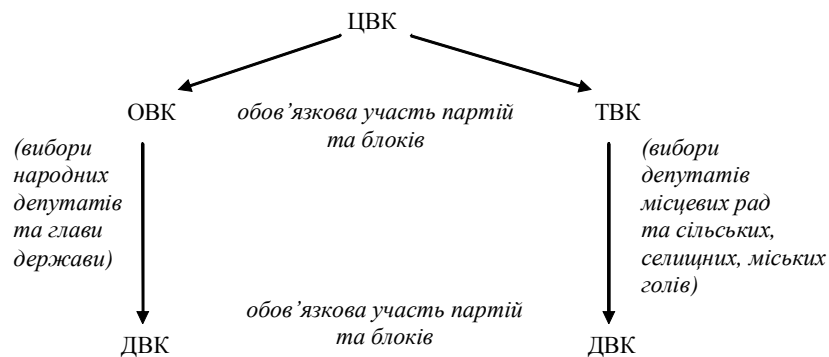

Схема формування виборчих комісій

Що стосується неупередженості виборчих комісій, варто зауважити, що чинний Закон України «Про вибори народних депутатів України» передбачив обов'язковість включення до складу ОВК та ДВК представників партій та блоків – суб'єктів виборчого процесу, партій (блоків), які подолали п'ятивідсотковий бар'єр на

попередніх виборах народних депутатів України, та партій, які в поточному складі Верховної Ради України мають свої партійні фракції (фракції блоків) [5, ч.3, ст.27].

Водночас оскільки у виборах народних депутатів та глави держави загалом може брати участь значна кількість партій (блоків), право висунення кандидатур на посади членів виборчих комісій доцільно надати лише партіям, які на останніх виборах до Верховної Ради України подолали виборчий бар'єр або входили до складу блоку, який подолав виборчий бар'єр і утворив фракцію, у якій депутати від відповідної партії представлені певною кількістю народних депутатів (при цьому має бути однакова кількість членів від кожного суб'єкта подання).

Також зазначаємо, що навряд чи доцільним є надання права висунення кандидатів на посади членів виборчих комісій кандидатам у президенти та партіям, які їх висунули. Для прикладу, під час виборів 1999 р., як відомо, діяльність багатьох виборчих комісій у другому турі голосування була фактично паралізована внаслідок втрати партіями, кандидати яких не отримали в першому турі необхідної кількості голосів, зацікавленості в подальшій роботі у виборчих комісіях. Реалізація пропонованого підходу, на наш погляд, сприятиме оптимізації кількісного складу комісій, забезпечить неупереджене ставлення до всіх кандидатів-суб'єктів виборчого процесу на відповідних виборах.

Також в Україні на часі постає проблема формування якісного складу виборчих комісій, що мають забезпечити професійне та якісне здійснення основних виборчих процедур. Професіоналізм та ефективність роботи органів управління виборчим процесом є досить важливим фактором при здійсненні управління. Тому ми вважаємо такий підхід ще одним необхідним критерієм стандартизації управління виборчим процесом в Україні.

Значна кількість скасованих у судовому порядку рішень виборчих комісій під час парламентських виборів ще раз нагадали про актуальність проблеми підвищення кваліфікації членів виборчих комісій. На сьогодні принцип професіоналізму тією чи іншою мірою втілений лише в діяльності ЦВК (згідно із Законом України «Про Центральну виборчу комісію» не менше ніж 7 із 15 членів ЦВК (у тому числі голова, заступник голови та секретар комісії) повинні мати вищу юридичну освіту) [7]. Що стосується ОВК та ДВК, то через складність поєднання принципу формування комісій на партійній основі з принципом професіоналізму їх членів у законодавстві відсутні вимоги стосовно рівня кваліфікації навіть голів відповідних комісій. Зрозуміло, що в таких умовах про правильне застосування букви закону в процесі прийняття

виборчими комісіями рішень говорити не доводиться. Вважаємо, що у виборчому законодавстві доцільно передбачити положення, згідно з яким кандидати на посади голів (секретарів) виборчих комісій повинні або мати вищу юридичну освіту, або ж пройти відповідне навчання, визначене законодавством.

Можливий також інший варіант врегулювання даної проблеми – при ТВК та ОВК створити апарати, які б, окрім функцій матеріально-технічного та інформаційного забезпечення членів відповідних комісій, здійснювали і правове забезпечення їх діяльності.

Зауважуємо, що умови для забезпечення відкритості діяльності чинним виборчим законодавством створено лише ЦВК. Діяльність інших виборчих комісій, попри неодноразове внесення змін до виборчого законодавства, як і раніше залишається недостатньо прозорою для суспільства. Зокрема, жоден із виборчих законів не забезпечує присутності офіційних спостерігачів під час проведення засідань виборчих комісій (спостерігачі можуть бути присутні на засіданні лише за запрошенням). Не контролюється громадськістю голосування за межами виборчих дільниць, підрахунок голосів на виборчих дільницях.

Ми вважаємо, що з метою підвищення рівня гласності роботи виборчих комісій до законів про вибори має бути внесено ряд змін. А саме, необхідно передбачити, що:

– засідання виборчої комісії є не основною, а єдиною формою її роботи, рішення виборчих комісій приймаються виключно на засіданнях;

– запрошення секретарем комісії на кожне із засідань комісії офіційних спостерігачів, представників засобів масової інформації (ЗМІ) тощо є обов'язковим;

– присутність офіційних спостерігачів під час проведення голосування за межами виборчих дільниць, проведення підрахунку голосів є обов'язковою;

– права офіційних спостерігачів на виборах мають бути суттєво розширені.

У перспективі повну відкритість голосування та підрахунку голосів могла б забезпечити комп'ютеризація ДВК, запровадження «електронного» голосування.

Задля створення механізмів забезпечення відкритості діяльності комісій слід передбачити можливість бути присутніми на засіданнях комісій та під час підрахунку голосів усім учасникам виборчого процесу та (або) їх повноважним представникам, а також представникам ЗМІ та спостерігачам. Причому виділяється певна кількість таких представників, що не потребують окремої згоди

членів виборчих комісій. Більша ж їх кількість, а також інші особи можуть бути залучені в разі надання згоди членів комісій.

Для більш чіткого уявлення стосовно умов стандартизації державного управління вітчизняним виборчим процесом необхідно розглянути та проаналізувати європейські стандарти висвітлення виборчих кампаній та доступу кандидатів до ЗМІ, адже цьому питанню там приділяють чимало уваги, особливо під час виборчих процесів. Саме в цей період на ЗМІ покладаються більші, ніж зазвичай, обов'язки [8, с. 160]. Це пов'язано з тим, що в такій ситуації держави зобов'язані гарантувати не лише право на свободу слова та свободу преси, а й інші не менш важливі права. Такими вважають, наприклад: право кандидатів бути обраними, право на недискримінацію, право на свободу висловлення поглядів, а також право обирати, права виборців на повну й об'єктивну інформацію про кандидатів та про перебіг виборчого процесу. Тобто це означає, що кожна європейська держава зобов'язана забезпечити побудову такої законодавчої системи, яка максимально справедливо збалансовує права всіх трьох категорій: кандидатів, ЗМІ та виборців. Створення балансу може означати деякі обмеження прав кожної з груп, однак водночас має бути гарантована одна з основних цінностей демократичної держави – свобода політичної дискусії [10, с. 10].

З-поміж документів Ради Європи, які регламентують питання виборів і ЗМІ та встановлюють загальні стандарти для Європи, слід насамперед зазначити Рекомендацію Ради Європи № (99) 15 «Про заходи щодо висвітлення в ЗМІ передвиборчих кампаній» [11], Європейську конвенцію про захист прав людини і основоположних свобод та корпус рішень Європейського суду з прав людини [2].

Правила, які застосовуються до ЗМІ, не є універсальними для всіх ЗМІ. Навпаки, існує вельми чіткий розподіл різних правових режимів залежно від статусу чи форми ЗМІ. Двома основними критеріями поділу ЗМІ для цих цілей є форма власності та вид ЗМІ. Отже, різні режими та неоднакові вимоги встановлюють для державних і приватних ЗМІ, а також для друкованої преси, радіо й телебачення. Відповідно вищі вимоги встановлюють до державних ЗМІ порівняно з приватними, а також до телебачення порівняно з пресою.

Задля актуалізації критерію утворення та забезпечення функціонування виборчої гілки влади вважаємо за необхідне звернутися до зарубіжного досвіду з цієї проблематики. Так, на сьогодні в більшості країн поряд з існуванням принципу поділу влади на три основні гілки (законодавчу, виконавчу та судову) у деяких державах виділяють також виборчу владу, що організовує належним чином вибори та референдуми, забезпечуючи вільне та адекватне волевиявлення громадян. Розробками зазначеної концепції

займались Ю. Веденєєв, О. Теперік, В. Чиркін та ін. Так, концепція виборчої влади, на думку О. Теперіка, як вольова характеристика інституту виборів повинна базуватися на народовладді – основі конституційного устрою [9]. Виокремлення виборчої гілки влади для цього дослідження становить особливий інтерес.

Погоджуємося з думкою Ю. Веденєєва стосовно того, що теорія розподілу влади буде не повною, якщо в її класичних визначеннях не буде знайдено місця для виборчої влади, через яку тільки й визначається суверенітет громадянського суспільства [1, с. 43]. Науковець стверджував, що виборча влада – це складне публічно-владне утворення, що включає виборчий корпус і його владу, здійснювану на виборах і референдумах, і систему незалежних виборчих органів. Принаймні перша її складова існує в будь-якій демократичній державі, а в багатьох державах організаційне відокремлення виборчої влади виражається у створенні незалежних виборчих органів, що керуються виключно нормою закону.

Аналіз літератури, присвяченої проблемі виокремлення серед гілок влади виборчої влади, показав, що народ потребує належної організації та проведення виборів або референдумів у країні з метою легітимного формування органів державної влади та органів місцевого самоврядування або прийняття легітимних рішень на референдумі та забезпечення періодичної змінності обраних органів та посадових осіб. Саме тому вважаємо за необхідне запровадження такого критерію (виокремлення нової гілки влади – виборчої влади), який буде належним чином забезпечувати організацію та проведення виборів та референдумів, вільне та адекватне волевиявлення громадян, повагу та недопущення порушення основних прав та свобод громадян (електорату).

Наступним критерієм є відкритість (транспарентність) виборчого процесу. Цей критерій пропонуємо розглядати в трьох вимірах:

- забезпечення відкритих партійних списків, відкритості фінансування політичних партій у виборчому процесі;
- забезпечення вільного доступу громадян до виборчого процесу;
- об'єктивне висвітлення інформації завдяки раціональному використанню ЗМІ в інформаційному забезпеченні виборів.

Закритість виборчого процесу, безумовно, вагомо відображається на результаті виборчої кампанії. В умовах закритих списків відсутній зв'язок між волевиявленням громадян та результатами виборів у вигляді розподілу мандатів між конкретними обранцями в народні депутати. Адже громадяни не можуть голосувати за тих претендентів, які потрапили в парламент у результаті виборів, у зв'язку з тим, що не мають можливості

ознайомитись із повним складом (списком) кандидатів у члени парламенту. Електорат має доступ лише до першої п'ятірки зі списку кожної партії. Це, безумовно, можна вважати негативною тенденцією виборчого процесу за роки незалежності України.

Узагальнюючи, зазначимо, що критеріями стандартизації державного управління виборчим процесом в Україні з огляду на міжнародний досвід мають стати: незалежність та політична нейтральність органів управління виборчим процесом; професіоналізм та ефективність роботи органів управління виборчим процесом; утворення та забезпечення функціонування виборчої гілки влади; відкритість (транспарентність) виборчого процесу.

Перспективи подальших досліджень полягають у подальшому поглибленому вивченні особливостей європейських стандартів управління виборчим процесом, посиленні на цій основі фундаментальної теорії з державного управління та розробленні нових підходів та критеріїв, що допоможуть привести у відповідність теорію та практику управління виборчим процесом у нашій державі до європейських вимог.

Список використаних джерел / List of references

1. **Веденєєв Ю. А.** Избирательная власть: исторический контекст, политико-правовая сущность и механизм осуществления / Ю. Веденєєв // Бюллетень Центральной избирательной комиссии Российской Федерации. – 1995. – № 2(28). – С. 43 [Vedeneev Yu. A. Izbiratel'naya vlast: istoricheskiy kontekst, politiko-pravovaya suschnost i mehanizm osuschestvleniya / Yu. Vedeneev // Byulleten Tsentralnoy izbiratel'noy komissii Rossiyskoy Federatsii. – 1995. – № 2(28). – S. 43].
2. **Конвенція** про захист прав людини і основоположних свобод. Рада Європи. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004 [Konventsiiia pro zakhyst prav liudyny i osnovopolozhnykh svobod. Rada Yevropy. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/995_004].
3. **Конституція** України від 28 червня 1996 р. // Відом. Верховної Ради України. – 1996. – № 30. – Ст. 141 [Konstytutsiia Ukrainy vid 28 chervnia 1996 r. // Vidom. Verkhovnoi Rady Ukrainy. – 1996. – № 30. – St. 141].
4. **Про вибори** депутатів місцевих рад та сільських, селищних, міських голів : Закон України від 14 січ. 1998 р. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/14/98-%D0%B2%D1%80 [Pro vybory deputativ mistsevykh rad ta sil'skykh, selyshchnykh, miskyykh holiv : Zakon Ukrainy vid 14 sich. 1998 r. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/14/98-%D0%B2%D1%80].
5. **Про вибори** народних депутатів України : Закон України від 17 листоп. 2011 р. – Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/print1328601012616487 [Pro vybory narodnykh deputativ Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 17 lystop. 2011 r. – Rezhym dostupu : zakon1.rada.gov.ua/laws/show/4061-17/print1328601012616487].
6. **Про вибори** Президента України : Закон України від 5 берез. 1999 р.

– Режим доступу : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=474-14 [Pro vybory Prezidenta Ukrainy : Zakon Ukrainy vid 5 berez. 1999 r. – Rezhym dostupu : zakon1.rada.gov.ua/cgi-bin/laws/main.cgi?nreg=474-14].

7. **Про Центральну** виборчу комісію : Закон України від 30 черв. 2004 р. – Режим доступу : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15 [Pro Tsentralnu vyborchu komisiiu : Zakon Ukrainy vid 30 cherv. 2004 r. – Rezhym dostupu : zakon2.rada.gov.ua/laws/show/1932-15].

8. **Рихтер А. Г.** Правовые основы журналистики : учебник / А. Г. Рихтер. – М. : Изд-во Москов. ун-та, 2002. – С. 160 [Rihter A. G. Pravovyye osnovy zhurnalistiki : uchebnik / A. G. Rihter. – M. : Izd-vo Moskov. un-ta, 2002. – S. 160].

9. **Теперик А. В.** Концепция избирательной власти в России: конституционные основы становления и тенденции развития / А. В. Теперик // Конституционное развитие России : межвуз. сб. науч. ст. – Саратов : Изд-во СГАП, 2004. – Вып. 5. – С. 49 – 58 [Teperik A. V. Kontsepsiya izbiratelnoy vlasti v Rossii: konstitutsionnyie osnovy stanovleniya i tendentsii razvitiya / A. V. Teperik // Konstitutsionnoe razvitie Rossii : mezhvuz. sb. nauch. st. – Saratov : Izd-vo SGAP, 2004. – Vyip. 5. – S. 49 – 58].

10. **Чічановський А.** Від парламенту до парламентаризму / А. Чічановський // Віче. – 2007. – № 21 – 22. – С. 10 [Chichanovskiy A. Vid parlamentu do parlamentaryzmu / A. Chichanovskiy // Viche. – 2007. – № 21 – 22. – S. 10].

11. **Council of Europe**, Recommendation No. R (99) 15 of the Committee of Ministers to Member States on Measures Concerning Media Coverage of Election Campaigns (adopted by the Committee of Ministers on 9 September 1999 at the 678th meeting of the Ministers' Deputies. – Access mode : [www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec\(1999\)015&expmem_EN.asp](http://www.coe.int/t/dghl/standardsetting/media/doc/cm/rec(1999)015&expmem_EN.asp).

12. **European Commission for Democracy Through Law** (Venice Commission). Code of Good Practice in Electoral Matters: Adopted Guidelines and Draft Explanatory Report. _ Strasbourg, 9 October 2002.

Надійшла до редколегії 09.06.15

Геннадій МАРУШЕВСЬКИЙ

*Національна академія державного управління
при Президенті України*

УПРАВЛІННЯ ЗБАЛАНСОВАНИМ РОЗВИТКОМ НА МІСЦЕВОМУ РІВНІ

Досліджуються теоретико-методологічні засади управління збалансованим розвитком на місцевому рівні. Зазначається, що стратегічний підхід до місцевого збалансованого розвитку ґрунтується на впровадженні «Місцевого порядку денного 21 століття», який розробляється на основі пошуку балансу між економічною, соціальною та екологічною складовими розвитку в тісній співпраці з усіма заінтересованими групами місцевого населення. У містах Європи цей підхід реалізується на основі Ольборзької хартії в рамках Європейської кампанії збалансованих міст, до якої приєдналося багато міст України. Важливим інструментом залучення громад до управління місцевим розвитком і підвищення ролі громад у прийнятті рішень є метод соціальної мобілізації, який успішно впроваджується в Україні. Для збалансованого використання природних ресурсів місцевим громадам слід ураховувати принципи управління спільними ресурсами, які передбачають самостійне визначення правил користування спільними ресурсами, моніторинг стану ресурсів і встановлення градуированих санкцій за порушення правил користування ресурсами.

Ключові слова: збалансований розвиток, управління, місцеве самоврядування, громада, участь, соціальна мобілізація, спільні ресурси.

Hennadii Marushevskiy. Governance for sustainable development at local level

Theoretical and methodological principles of governance for sustainable development at the local level are studied. It is noted that the strategic approach to local sustainable development is based on implementation of Local Agenda 21, developed to search a balance among economic, social and environmental pillars of local sustainable development in close cooperation with all interested local groups. In EU, this approach is realized on the basis of the Aalborg Charter in the frame of the European Sustainable Cities Campaign. Many Ukrainian cities joined the campaign. A method of social mobilization is an important tool for community involvement in governance for sustainable development at the local level and increasing the role of communities in decision-making processes. The method is successfully used in Ukraine. For sustainable use of natural resources, local communities should use the principles of design of common-pool resources that provide self-determination of rules of common-pool resources use, their monitoring and establishment of graded sanctions for violation of rules.

Key words: sustainable development, governance, local authorities, community, participation, social mobilization, common-pool resources.

Сучасний розвиток суспільства пов'язаний з численними